

שער הרביעי - שער העזות

העזות היא מידה גרועה ברוב פעולותיה, והיא היפוך ממידת הבושה. כי הביישן מעביר על מידותיו, וחומל וסולח ומוחל. אבל מי שהוא עז פנים לא יתבייש מפני איש, אך עומד בעזות עם כל אדם. ועושה כל מעשה רע ולא יתבייש, אך מתחזק ברעתו ומתקשה בעבירה. ועל זה נאמר (ירמיהו ה ג): "חזקו פניהם מסלע"; ונאמר (יחזקאל ב ד): "והבנים קשי פנים וחזקי לב". וכל המעלות הטובות הנאמרות על הבושה הן הפך בעזות. וכאשר מתגבר האדם במידה הזאת – נבזה הוא מאוד בעיני אדם, ואפילו הוא חכם.

והרבה רעות נגררות אחר העזות, שהוא מעז פנים עם בני אדם – לא ימלט מן המחלוקת ושנאה וקנאה. ומי שהוא מעזי פנים הוא מכחיש ייחוסו (יבמות עט א). והוא לא ישא פני גדול, ופני זקן לא יחן, וכל עברות שבתורה הם קלות בעיניו לעבור עליהם, הכל לפי רב העזות שבו. ועליו נאמר (אבות ה כ): "עז פנים לגיהנום".

העז נקרא "רשע", שנאמר (משלי כא כט): "העז איש רשע בפניו". והרשעים מגונים ומאוסים לפני השם יתברך, ושם הרשעים מגונה, כדכתיב (שם י ז): "ושם רשעים ירקב". על הבושת נאמר (תהלים כה ט): "וילמד ענוים דרכו"; ועל העז הרשע נאמר (שם קמו ט): "ודרך רשעים יעות".

מי שיש בו מידת העזות, עושה עבירות חבילות וחושב עצמו צדיק. ועל דרך זה אנו מתוודים: אין אנו עזי פנים וקשי עורף לומר לפניך יי אלהינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו, אבל אנחנו ואבותינו חטאנו. וזו היא מידה רעה חולה, מי שהוא רשע ויאמר "לא חטאתי", ועל זה הקדוש ברוך הוא שופט ואינו מרחם עליו, כדכתיב (ירמיהו ב לה): "הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי"; וכתיב (משלי כה ג): "ומודה ועוזב ירוחם". וזה הדרך העז הוא רחוק מאוד מדרכי התשובה. ועל הזונה נאמר (שם ז יג): "העזה פניה ותאמר לו".

המידה הזאת היא רעה מאוד, כי מביאה את האדם לבייש את חברו ואת העניים, כעניין שנאמר (משלי יח כג): "תחנונים ידבר רש, ועשיר יענה עזות". וכל שכן אם מבייש את רבותיו ומעז פניו נגדם, ומקשה ערפו נגד מוכיחיו מרוב עזותו – אז המידה הזאת מוציאתו מן העולם. וראוי להרחיקה מנפשו.

אך המידה הזאת משובחת מאוד בעזות התורה והעבודה: להעז פניו נגד הרשעים, ולהקשות עורף כנגדם, שלא לשמוע לעצתם, ושלא להודות על שקריהם ותועבותיהם, ושלא להחניף להם. וצריך להעז פניו אף בקיום המצוות, אף אם ישחקו בו בני אדם. וצריך להעז פניו נגד רבותיו לשאול מה שאינו יודע, ולא יתבייש בזה (אבות ג ה). וצריך להעז פניו להוכיח בני אדם, לגלות להם חטאתיהם.

וצריך האדם להחזיק על המידה הזאת: להכניע במקום הגנאי, ולהתגבר עליה כפי כוחו. כי קשה מאוד להימלט מן המידה הרעה הזאת, אם לא שישים חוזק כוחו ועוצם גבורתו, לנצחו ולהעבירו מפניו במקום החטא, ולהעמידו בקרבו ועל פניו במקום אשר מקבל שכר על קשיות ערפו.